

Opinia dotycząca rozprawy doktorskiej

mgr Aleksandry Truchel pt.: *BAGAŻ – o napięciach znaczeniowych w modułowych obiektach przestrzennych, zależnie od ich skali i relacji z otoczeniem*, wykonanej na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, pod kierunkiem promotora dr hab. Grzegorza Maślewskiego, prof. UMK, w roku 2023

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Aleksandry Truchel, zatytułowana „*BAGAŻ – o napięciach znaczeniowych w modułowych obiektach przestrzennych, zależnie od ich skali i relacji z otoczeniem*” jest efektem samodzielnej i oryginalnej pracy twórczej i badawczej. Rozprawa składa się z dzieła artystycznego prezentowanego na wystawie podczas obrony oraz jego opisu.

Dzieło artystyczne stanowiące podstawę i punkt wyjścia do rozważań teoretycznych dysertacji doktorskiej pokazane zostało jako aranżacja przestrzeni galerii Forum, znajdującej się w budynku Wydziału Sztuk Pięknych UMK. Zaprezentowanych zostało pięć prac: 1. Etapy I, 2. Etapy II, 3. (S)pokój, 4. Po byt i Nie byt, 5. Podłoga to lawa.

Na opis dzieła artystycznego składa się 77 stron tekstu, wzbogaconego o 119 ilustracji. Rozpoczyna się wstępem, po którym następuje 7 rozdziałów wraz z podsumowaniem. Bibliografia zawiera 7 publikacji książkowych, 11 źródeł internetowych oraz 2 filmy dokumentalne. Są to pozycje aktualne i ściśle dobrane do tematu pracy. W tekście pojawia się 38 przypisów.

Przygotowanie prac realizowanych w ramach doktoratu Autorka poprzedziła eksperymentami z materiałami i technologiami w poszukiwaniu ciekawych, nieoczywistych rozwiązań dotyczących skali, modułowości oraz relacji obiektów zarówno ze sobą nawzajem, przestrzenią, jak i z odbiorcą traktowanym jako aktywny uczestnik dzieła.

W procesie twórczym Autorka wykorzystała cały „bagaż” zdobytych doświadczeń zarówno życiowych, jak i zawodowych, obejmujących, jak pisze:

*wiedzę, umiejętności, ludzi, relacje, wydarzenia, wspomnienia, uczucia, emocje.
Dobre i złe, wszystkie jednakowo ważne i potrzebne.*

Swoje prace prezentowała na licznych wystawach. Prowadząc zajęcia dydaktyczne, zachęcała studentów do wielozmysłowego podejścia do projektowania, z uwzględnieniem nie tylko wizualnych właściwości materiałów. Skierowanie uwagi na zmysły węchu, dotyku czy słuchu w zetknięciu z materiałem jako materią artystyczną jest

nie tylko ciekawym zabiegiem twórczym, stanowi też znakomite narzędzie dydaktyczne w procesie nauczania na Wydziale Sztuk Pięknych.

Zaprezentowane dzieła artystyczne są przestrzenne i modułowe; zastosowane materiały Autorka traktuje w sposób eksperymentalny, stanowiący punkt wyjścia do realizacji – a następnie badania – różnorodnych zasad kompozycji, ich wydźwięku i dróg oddziaływania na odbiorcę. Tych dróg, jak to widzimy w ujęciu proponowanym przez Autorkę, może być znacznie więcej niż to, co powszechnie rozumiemy pod pojęciem „odbioru” sztuk wizualnych.

I tak:

- Praca „Etapy I” to kompozycja modułarna rozpatrująca grę zależności pomiędzy porządkiem a swobodą.
- Praca „Etapy II” jest próbą interpretacji modularności z wykorzystaniem efektów światłocienia, wynikającego z ażurowości modułów.
- Praca „(S)pokój” bazuje na dychotomii twardej i gładkiej geometrycznej bryły z ciepłem i miękkością jej wnętrza.
- Dwuczęściowa praca o tytułach „Po-byt” i „Nie-byt” bada możliwości kompozycyjne tangramowej układanki wykonanej w odmiennych materiałach, z wykorzystaniem dziecięcej zabawy.
- W pracy „Podłoga to lawa” układanka tangramowa rozwija się przestrzennie, wchodząc w ciekawy dialog ze światłem i otoczeniem.

Część opisowa została poprawnie skonstruowana, jest uporządkowana i ma logiczną strukturę. Temat pracy został opisany czytelnym, poprawnym językiem pod względem stosowanej terminologii, gramatyki, ortografii i interpunkcji. Zastosowana redakcja i wykorzystane źródła nie budzą zastrzeżeń. Autorka sprawnie posługuje się literaturą fachową, odnosząc się do myśli współczesnych teoretyków i twórców architektury.

W pracy przywołuje przykłady architektury, rzeźby urbanistycznej oraz wnętrz wykorzystujących moduł jako środek wyrazu (np. Holocaust Memorial w Berlinie, kopia Louvre Abu-Dhabi, kilka przykładów architektury Bjarke Ingelsa, aranżację wystawy grupy Nendo), z uwzględnieniem rytmu i gry światła.

We wstępie przedstawione zostały ogólne założenia rozprawy.

W rozdziale I ZMYŚLY – DOŚWIADCZENIA – KREATYWNOŚĆ omówiona została rola doznań sensorycznych w percepcji architektury i jej modyfikacji przez wiedzę nabytą. Specyficzny rodzaj wielozmysłowego poznawania otaczającej przestrzeni przez dzieci podkreśla wagę wczesnej edukacji, jak i mądrze zaprojektowanych gier i zabaw dydaktycznych.

W rozdziale 2. EKSPERYMENTY przedstawione zostały doświadczenia Autorki w zakresie analizowania formy i ich znaczenia poprzez eksperyment, z uwypukleniem roli ryzyka i błędu, które – potraktowane jako niezbywalne „narzędzia” twórcy – mogą

przyczynić się do poszerzenia perspektywy i pogłębienia przekazu artystycznego, nadając poszukiwaniom twórczym wartości poznawczych.

W rozdziale 3. **BADANIA NISZCZĄCE** opisane zostały badania próbek różnorodnych materiałów w Laboratorium Inżynierii Materiałowej Politechniki Gdańskiej. Szczególnie ciekawe wydaje się zwłaszcza antropozoficzne odniesienie badań wytrzymałości próbek betonu do kondycji ludzkiej i indywidualnych odczuć związanych ze zmęczeniem czy wyczerpaniem fizycznym człowieka. Niewątpliwie, doświadczenia wyniesione z tego laboratorium miały istotny wpływ na późniejsze myślenie o roli sztuki w przestrzeni i sposoby traktowania materiału twórczego w pracy artystycznej i dydaktycznej Autorki.

W rozdziale 4. **KOMFORT PRZEBYWANIA – MIEJSCE** omówione zostały problemy tworzenia i odczytywania charakteru miejsca i jego narracji. W szeroko rozumianym pojęciu kondycji ludzkiej moment, w którym z nieokreślonej przestrzeni wyłania się miejsce, nie tylko samo w sobie posiadające określone funkcje i niosące czytelne znaczenia, ale pozwalające odbiorcy przyjąć je jako własne i zinternalizować, zawsze miało i ma nadal niebagatelne znaczenie, często decydując o jakości życia, a nieraz wręcz o stanie zdrowia człowieka. Włączenie pojęcia „miejsca” do myślenia o roli sztuki w otaczającej nas przestrzeni poszerza obie dziedziny, samemu pojęciu nadając głębszy sens.

W rozdziale 5. **ARCHITEKTURA – MODUŁ JAKO DETAL FUNKCJONALNY I EMOCJONALNY** Autorka omawia pojęcie modułu w architekturze rozumianego jako powtarzalny element, wprowadzający zasadę, rytm, nadający nowego znaczenia poprzez zwielokrotnienie. Autorka pisze, iż z punktu widzenia emocji człowieka, moduł jako element powtarzalny buduje swego rodzaju napięcie. Powtarzalność jako zabieg artystyczny wzmacnia przekaz, dynamizuje formę podstawową (moduł), nadaje nowego znaczenia, którego w formie podstawowej mogło jeszcze nie być albo było, ale nazbyt jeszcze słabe, by odpowiednio przemówić do odbiorcy.

W rozdziale 6. **BAGAŻ – MOJE PRZESTRZENNE INTERPRETACJE TEMATU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ** opisane zostały prezentowane dzieła.

Część opisową kończy rozdział 7 **PODSUMOWANIE**.

Istotną wartością rozprawy jest łączenie zagadnień z zakresu sztuk plastycznych i architektury. Opisy i analiza procesu twórczego budowane są w oparciu o własne doświadczenia uwzględniające szeroki wachlarz zagadnień nań wpływających, poczynając od materialnych i strukturalnych poprzez znaczeniowe i symboliczne, na emocjonalnych i wrażeniowych kończąc. Rozważania te mają głęboko humanistyczny charakter, Autorka odnosi własne poglądy i indywidualne doświadczenia twórcze z jednej strony do myśli teoretyków architektury i działań architektów-eksperymentatorów, a z drugiej – co w tym ujęciu stanowi wartość szczególną – do świata dziecięcej fantazji, który miała okazję obserwować w codziennym kontakcie z wyobraźnią twórczą i swobodnymi poczynaniami kreatywnymi własnego syna Antoniego. Podmiotowy, indywidualny rys zarówno przedstawionych projektów jak i towarzyszącej im narracji w

pierwszej osobie stanowi o wyjątkowym charakterze tej pracy: jest to dzieło nie tylko szeroko zbadane i przemyślane, ale i głęboko przeżyte.

Twórczość Autorki charakteryzuje pasja i swoboda tak niezbędne w artystycznej kreacji. Potwierdza tezę, że architektura istotnie jest królową sztuk, łączy bowiem różne jej dziedziny: taneczny ruch i rzeźbiarską ekspresję z literacką narracją i malarską impresją. Przestrzeń i formę materialną z wyobraźnią i emocją, bez których sztuka nie mogłaby przemówić.

Prezentacja własnych prac umożliwia obserwację procesu kreacyjnego niejako od kuchni. Proces ten, wymykając się czasem prostej racjonalizacji, umożliwia docieranie do sfer nieokreślonych, nieprzewidywalnych, nieraz zaskakujących i tajemniczych. Autorka często wykorzystuje zabieg dychotomicznego skonstrastowania, tak jak to miało miejsce w ostatniej z prezentowanych prac pt. twardość/miękkość, sztywność/swoboda. Sięga też chętnie do świata nieskrępowanej żadnymi ograniczeniami dziecięcej wyobraźni.

Rozprawa doktorska mgr inż. arch. Aleksandry Truchel jest oryginalnym dziełem twórczym opatrzonym wnikliwym podłożem teoretycznym. W znaczący sposób poszerza dotychczasową wiedzę w zakresie kreacji formy architektonicznej. Praca ta zasługuje na szczególne wyróżnienie, gdyż niewiele prac doktorskich dotyczy sedna procesu twórczego, jakim jest w swej istocie projektowanie architektoniczne.

Oceniając pozytywnie recenzowaną pracę stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie mgr inż. arch. Aleksandry Truchel do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Gdańsk, 24 sierpnia 2023

dr hab. inż. arch. Jacek Krenz, prof. nadzw. PG